

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2017 m. kovo 30 d.¹

Byla C-46/16

**Valsts ieņēmumu dienests
dalyvaujant
SIA „LS Customs Services“**

(Augstākā tiesa (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Muitų sąjunga – Per išorinio tranzito procedūrą Sąjungos muitų teritorijoje neteisėtai iš muitinės priežiūros paimitos prekės – Muitinės vertės nustatymas – Sandorio vertės metodo taikymo sąlygos – Pardavimas eksportui į trečiąją valstybę – Muitinės vertės nustatymas remiantis duomenimis, kuriuos galima gauti Sąjungoje – Valstybių narių muitinės administracijų pareiga tirti ir pareiga motyvuoti“

I. Įvadas

1. Tokiu metu, kai daug kur svarstoma vėl atsitverti ir statyti naujus barjerus, muitų teisės aktų taikymas, žvelgiant į jį ne vien techniniu požiūriu, suteikia galimybę pagalvoti apie Pasaulio prekybos organizacijos ir Europos Sąjungos laisvosios prekybos teisės vertybes ir tikslus. Šios vertybės ir tikslai – tai teisingos, bendros ir neutralios muitų sistemos, kurioje būtų vienodai tenkinami pasaulio prekybos, ekonominės veiklos vykdytojų ir nacionalinės ekonomikos poreikiai, sukūrimas.
2. Šioje sistemoje lemiamą reikšmę turi muitinės vertės nustatymas ir su tuo susijusios procedūrinės garantijos. Mat net ir teisinga muitų tarifų sistema bus beprasmė, jeigu jos pagrindas – muitinės vertės nustatymas – bus netinkamas ir nesąžiningas.
3. Šioje byloje kyla įvairių su tuo susijusių klausimų. Byla susijusi su situacija, kai prekės per išorinio tranzito procedūrą Sąjungos muitų teritorijoje buvo neteisėtai paimitos iš muitinės priežiūros. Taikant išorinio tranzito procedūrą prekės, parduodamos iš vienos trečiosios valstybės į kitą trečiąją valstybę, gali būti gabenamos iš vienos Sąjungos muitų teritorijos į kitą neapmokestinant importo maitais. Tačiau jei prekės į paskirties vietą nepristatomos, preziumuojama, kad jos buvo neteisėtai paimitos iš muitinės priežiūros, t. y. muitinės kontrolės², ir įvežtos į Sąjungos muitų teritoriją, taigi atsiranda skola muitinei.
4. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismo prašoma atsakyti į klausimą, kaip esant tokiai situacijai turi būti nustatoma atitinkamų prekių, kurios iš pradžių buvo parduotos eksportui ne į Sąjungos muitų teritoriją, o į trečiąją valstybę, muitinė vertė.

¹ Originalo kalba: vokiečių.

² Dėl neteisėto prekių paėmimo iš muitinės priežiūros sąvokos, kaip ji suprantama pagal Muitinės kodeksą, žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimą *SEK Zollagentur* (C-75/13, EU:C:2014:1759, 28 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

5. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat prašo Teisingumo Teismo išaiškinti, kokia valstybių narių muitinės administracijų pareigos tirti ir pareigos motyvuoti dėl muitinei vertei nustatyti taikytino metodo aprėptis.

II. Teisinis pagrindas

A. PPO teisė

1. 1994 m. GATT

6. 1994 m. Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos (toliau – GATT)³ VII straipsnio 2 dalies a ir b punktuose nustatyta:

„2.

- a) Importuojamos prekės muitinis įvertinimas turėtų būti grindžiamas faktine importuojamos prekės, kuriai taikomas muitas, verte arba panašios prekės verte, o ne nacionalinės kilmės prekės verte arba ginčytinomis bei fiktyviomis vertėmis.
- b) „Faktine verte“ turėtų būti laikoma tokia kaina, už kurią importuojančios valstybės įstatymų nustatytu laiku ir nustatytoje vietoje tokia ar panaši prekė, esant įprastiniams prekybiniais ryšiams bei ryškios [laisvos] konkurencijos sąlygomis, yra parduodama arba siūloma parduoti. <...>“

2. Sutartis dėl muitinės vertės pagal GATT

7. Pagal Sutarties dėl GATT VII straipsnio įgyvendinimo (toliau – Sutartis dėl muitinės vertės pagal GATT)⁴ preambulę muitinės vertės nustatymo pagrindas pirmiausia yra šios sutarties 1 straipsnyje apibrėžta sandorio vertė. Toliau preambulėje paaiškinta, kad, kai muitinė vertė negali būti nustatoma pagal 1 straipsnio nuostatas, ji turi būti nustatoma pagal tapačių arba panašių importuotų prekių muitinę vertę. Jei ir tai neįmanoma, numatyti įvairūs kiti muitinės vertės nustatymo metodai.

8. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„1. Importuojamų prekių muitinė vertė turi būti sandorio vertė, t. y. kaina, faktiškai sumokėta ar mokėtina už prekę, parduodamą eksportui į importuojančią šalį <...>.“

9. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 2 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta:

„1.

- a) Jei importuojamų prekių muitinė vertė negali būti nustatyta pagal 1 straipsnio nuostatas, tai muitinė vertė turi būti tapačių prekių, parduodamų eksportui į tą pačią importuojančią šalį <...>, sandorio vertė.“

3 1994 m. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT), pateiktas 1994 m. balandžio 15 d. Marakeše pasirašytos ir 1994 m. gruodžio 22 d. Tarybos sprendimu 94/800/EB dėl daugiašalių derybų Urugvajaus raunde (1986–1994) priimtų susitarimų patvirtinimo Europos bendrijos vardu jos kompetencijai priklausančių klausimų atžvilgiu (OL L 336, 1994, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 21 t., p. 80) patvirtintos Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) steigimo sutarties 1A priede. Šioje išvadoje cituojama nuostata iš 1947 m. pagrindinio GATT susitarimo, kuris buvo įtrauktas į 1994 m. GATT.

4 OL L 336, 1994, p. 119.

10. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 3 straipsnio 1 dalies a punkte nustatyta:

„1.

- a) Jei importuojamų prekių muitinė vertė negali būti nustatyta remiantis 1 ir 2 straipsnių nuostatomis, tai muitinė vertė turi būti panašių prekių, parduotų eksportui į tą pačią importuojančią šalį <...>, sandorio vertė.“

11. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 6 straipsnio 1 dalyje ir jos b punkte nustatyta:

„Importuojamų prekių muitinė vertė pagal šio straipsnio nuostatas turi būti nustatoma remiantis apskaičiuotąja verte (sumavimo metodu). Apskaičiuotoji vertė yra šių dydžių suma:

<...>

- b) suma pelno ir bendrųjų išlaidų, kurių dydis lygus pelnui ir bendrosioms išlaidoms, paprastai nurodomoms parduodant eksportui į importuojančią šalį eksportuojančioje šalyje pagamintas prekes, kurios yra tos pačios klasės ir rūšies kaip ir prekės, kurių muitinė vertė yra nustatoma.“

12. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 7 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalies e ir g punktuose numatyta:

„1. Jei importuojamų prekių muitinė vertė negali būti nustatyta pagal 1–6 straipsnių imtinai nuostatas, muitinė vertė turi būti nustatoma taikant pagrįstas priemones, kurios atitinka šios Sutarties, taip pat GATT 1994 VII straipsnio principus ir bendrąsias nuostatas, bei remiantis duomenimis, prieinamais importuojančioje šalyje.

2. Nustatant muitinę vertę pagal šio straipsnio nuostatas negalima remtis:

<...>

- e) prekių, skirtų eksportui į kitą šalį nei importavimo šalis, kaina;

<...>

- g) sutartinėmis ar fiktyviomis vertėmis.“

B. Sąjungos teisė

1. Muitinės kodeksas

13. Pagal Bendrijos muitinės kodekso (toliau – [ES] Muitinės kodeksas arba MK)⁵ 4 straipsnio 13 punktą muitinės priežiūra, kaip ji suprantama pagal Muitinės kodeksą, tai – „priemonės, kurias paprastai taiko ši institucija, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi muitinės veiklos taisyklių ir atitinkamais atvejais kitų nuostatų, taikomų prekėms, kurios yra muitinės prižiūrimos“.

⁵ 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (OL L 302, 1992, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 4 t., p. 307), iš dalies pakeistas 2009 m. lapkričio 16 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1186/2009 (OL L324, 2009, p. 23). Reglamentas Nr. 2913/92 iš pradžių turėjo būti pakeistas 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 450/2008, nustatančiu Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas) (OL L 145, 2008, p. 1), tačiau nebuvo priimtos įgyvendinimo taisyklės ir šis reglamentas neįsigaliojo visos apimties. Reglamentas (EB) Nr. 450/2008 buvo pakeistas 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas (OL L 269, 2013 10 10, p. 1). Tačiau pastarasis reglamentas galioja tik nuo 2013 m., kai kurios nuostatos – nuo 2016 m., todėl šioje byloje bet kuriuo atveju dar taikomas Reglamentas Nr. 2913/92.

14. Pagal MK 37 straipsnio 1 ir 2 dalis „į Bendrijos muitų teritoriją įvežtos prekės [prekės] nuo jų įvežimo momento yra muitinės prižiūrimos“ ir galima atlikti „ jų muitinį tikrinimą“. Ne Bendrijos prekės „lieka taip prižiūrimos <...> tol, kol <...> jos <...> reeksportuojamos <...>“.

15. MK 6 straipsnio 1 ir 3 dalyse nurodyta:

„1. Jeigu asmuo prašo, kad muitinė priimtų sprendimą, susijusį su muitinės veiklos taisyklių taikymu, jis turi pateikti muitinei visą jos prašomą informaciją ir dokumentus, kurių reikia sprendimui priimti.

<...>

3. Raštu išdėstytuose muitinės sprendimuose, kuriais prašymai atmetami arba kurie yra nepalankūs asmenims, kurių atžvilgiu jie priimti, turi būti nurodyti tokių sprendimų priėmimo motyvai. Juose taip pat turi būti nurodyta sprendimo apskundimo teisė, nustatyta 243 straipsnyje.“

16. MK 12 straipsnyje nustatyta:

„1. Gavusi rašytinį prašymą, muitinė <...> išduoda privalomąją tarifinę informaciją arba privalomąją kilmės informaciją.

2. Privalomoji tarifinė informacija arba privalomoji kilmės informacija yra privaloma muitinei, tačiau tik santykiuose su informacijos turėtoju ir tik atliekant tarifinį prekių klasifikavimą ar nustatant prekių kilmę.

<...> [Galiojimo trukmė, sąlygos, negaliojimas]“

17. MK 14 straipsnyje numatyta:

„Įgyvendinant muitų teisės aktus, kiekvienas asmuo, tiesiogiai arba netiesiogiai susijęs su atitinkamomis prekybos prekėmis operacijomis, privalo muitinės reikalavimu ir per jos nustatytą laiką pateikti jai visus būtinus dokumentus ir informaciją, neatsižvelgiant į asmens naudojamas jos laikmenas, ir suteikti visą muitinės reikalaujamą pagalbą.“

18. MK 29 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„1. Importuojamų prekių muitine verte laikoma sandorio vertė, tai yra kaina, faktiškai sumokėta arba mokėtina už prekes, parduodamas eksportui į Bendrijos muitų teritoriją, prireikus patikslinta vadovaujantis 32 ir 33 straipsniais, jeigu:

- a) pirkėjui netaikomi disponavimo prekėmis arba prekių naudojimo apribojimai, išskyrus apribojimus, kurie:
 - nustatyti įstatymų arba Bendrijoje veikiančių valdžios institucijų,
 - riboja prekių perpardavimo geografinę sritį arba
 - neturi didelės įtakos prekių vertei;
- b) prekių pardavimui arba jų kainai neturi įtakos jokios sąlygos arba aplinkybės, kurių poveikio vertinamų prekių pardavimui arba kainai neįmanoma įvertinti;
- c) jokios pajamos, gautos pirkėjui toliau perparduodant, perleidžiant ar naudojant prekes, tiesiogiai ar netiesiogiai neatitenka pardavėjui, išskyrus atvejus, kai pagal 32 straipsnį galima padaryti atitinkamus patikslinimus; ir

d) pirkėjas ir pardavėjas tarpusavyje nesusiję arba, jeigu pirkėjas ir pardavėjas tarpusavyje susiję, sandorio vertė priimtina muitinei remiantis 2 dalimi.“

19. MK 30 straipsnyje nurodyta:

„1. Jeigu muitinės vertės neįmanoma nustatyti vadovaujantis 29 straipsniu, ji turi būti nustatoma paeiliui taikant 2 dalies a, b, c ir d punktus iki pirmojo punkto, pagal kurį šią vertę įmanoma nustatyti, su sąlyga, kad deklaranto prašymu c ir d punktai turi būti taikomi atvirkštine tvarka; punkto, kuris yra paskesnis pagal šioje straipsnio dalyje nustatytą eilės tvarką, nuostatos gali būti taikomos tik tada, kai vadovaujantis tam tikru punktu muitinės vertės nustatyti neįmanoma.

2. Muitinė vertė, nustatyta vadovaujantis šiuo straipsniu, laikoma:

- a) tapačių prekių, parduotų eksportui į Bendriją ir eksportuotų tuo pačiu arba maždaug tuo pačiu metu kaip ir prekės, kurių vertė nustatinėjama, sandorio vertė;
- b) panašių prekių, parduotų eksportui į Bendriją ir eksportuotų tuo pačiu arba maždaug tuo pačiu metu kaip ir prekės, kurių vertė yra nustatinėjama, sandorio vertė;
- c) vertė, nustatyta pagal prekių vieneto kainą, už kurią Bendrijoje su pardavėjais nesusijusiems asmenims parduotas didžiausias bendras importuotų prekių ar tapačių arba panašių importuotų prekių kiekis;
- d) apskaičiuotoji vertė, gauta susumavus:
 - medžiagų ir gamybos arba kitokio perdirbimo, atlikto gaminant importuotas prekes, išlaidas arba vertę,
 - pelną ir bendrąsias išlaidas, kurių dydis lygus pelnui ir bendrosioms išlaidoms, kurios paprastai atsispindi šalies eksportuotojos gamintojų vykdomoje prekyboje prekėmis, parduodamomis eksportui į Bendriją, kurios yra tos pačios klasės ar rūšies kaip ir prekės, kurių vertė nustatinėjama,
 - 32 straipsnio 1 dalies e punkte nurodytų elementų išlaidas arba vertę.

<...>“

20. MK 31 straipsnyje nustatyta:

„1. Jeigu importuojamų prekių muitinės vertės neįmanoma nustatyti vadovaujantis 29 arba 30 straipsniais, ji nustatoma remiantis duomenimis, kuriuos galima gauti Bendrijoje, ir naudojant priimtinas priemones, atitinkančias principus ir bendrąsias nuostatas, kurie išdėstyti:

- 1994 m. Susitarime dėl Bendrojo susitarimo dėl tarifų ir prekybos VII straipsnio įgyvendinimo,
- 1994 m. Bendrojo susitarimo dėl tarifų ir prekybos VII straipsnyje,
- šio skyriaus nuostatose.

2. Nustatant prekių muitinę vertę pagal 1 dalį, negalima remtis:

- a) Bendrijoje pagamintų prekių pardavimo Bendrijoje kaina;
- b) sistema, pagal kurią muitinė pasirenka didesniąją iš dviejų alternatyvių verčių;

- c) prekių kaina šalies eksportuotojos vidaus rinkoje;
- d) gamybos išlaidomis, išskyrus tapačių arba panašių prekių apskaičiuotąsias vertes, nustatytas vadovaujantis 30 straipsnio 2 dalies d punktu;
- e) prekių, eksportuojamų į Bendrijos muitų teritorijai nepriklausančią šalį, kainomis;
- f) minimaliomis muitinėmis vertėmis arba
- g) sutartinėmis arba fiktyviomis vertėmis.“

21. MK 91 straipsnio 1 dalyje ir jos a punkte nustatyta:

„1. Taikant išorinio tranzito procedūrą iš vienos Bendrijos muitų teritorijos vietos į kitą gali būti gabenamos:

- a) ne Bendrijos prekės, kurios neapmokestinamos importo muitais bei kitais privalomaisiais mokėjimais ir kurioms netaikomos prekybos politikos priemonės.“

22. MK 92 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„1. Išorinio tranzito procedūra baigiama ir jos vykdytojo įsipareigojimai įvykdomi, kai prekės, kurioms buvo įforminta procedūra, ir atitinkami dokumentai pateikiami paskirties muitinės įstaigai, vadovaujantis atitinkamos procedūros nuostatomis.“

23. MK 94 straipsnyje nustatyta:

„1. Tranzito procedūros vykdytojas pateikia garantiją, užtikrinančią, kad bus sumokėta bet kokia skola ar privalomieji mokėjimai muitinei, galintys atsirasti dėl atitinkamų prekių.

2. Minėta garantija – tai:

- a) vienai tranzito operacijai taikoma vienkartinė garantija; arba
- b) kelioms tranzito operacijoms taikoma bendroji garantija, jeigu tranzito procedūros vykdytoji leidimą pateikti tokią garantiją išduoda valstybės narės, kurioje jis yra įsisteigęs, muitinė.

<...>

4. Asmenims, kurie muitinei įrodo, kad atitinka aukštesnius patikimumo standartus, gali būti leista pateikti mažesnio dydžio bendrąją garantiją arba taikyti atleidimą nuo prievolės pateikti garantiją. <...>

<...>“

24. MK 95 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„1. Išskyrus atvejus, kurie prireikus nustatomi taikant Komiteto procedūrą, garantijos pateikti nereikia:

[Išimtys]“

25. MK 96 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„1. Už prievolių, susijusių su išorinio Bendrijos tranzito procedūra, įvykdymą atsako jos vykdytojas. Jis atsako:

- a) už nesugadintų prekių pristatymą per nustatytą terminą į paskirties muitinės įstaigą, deramai prižiūrint, kad nebūtų pažeistos muitinės panaudotos prekių identifikavimo priemonės;
- b) už nuostatų, susijusių su Bendrijos tranzito procedūra, laikymąsi.“

26. MK 192 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„1. Jeigu muitų teisės aktuose nustatyta, kad garantiją pateikti privaloma, vadovaudamasi konkrečiomis tranzitą reglamentuojančiomis nuostatomis, nustatytomis taikant Komiteto procedūrą, muitinė nustato tokios garantijos dydį, kuris lygus:

- tiksliai atitinkamos skolos muitinei arba kelių tokių skolų dydžiui, jeigu tą dydį įmanoma patikimai nustatyti tuo metu, kai reikalaujama pateikti garantiją,
- kitais atvejais – muitinės apytiksliai apskaičiuotam didžiausiam atsiradusios arba galinčios atsirasti skolos muitinei arba kelių tokių skolų dydžiui.

<...>“

27. MK 203 straipsnyje nustatyta:

„1. Importo skola muitinei atsiranda:

- neteisėtai paimant iš muitinės priežiūros importo muitais apmokestinamas prekes.

<...>

3. Skolininkais laikomi:

<...>

- atitinkamais atvejais asmuo, turėjęs vykdyti prievoles, susijusias su laikinuoju prekių saugojimu arba su prekėmis įformintos muitinės procedūros taikymu.“

28. MK 220 straipsnio 2 dalyje ir jos b punkte nurodyta:

„2. Išskyrus <...> nurodytus atvejus, paskesnis įtraukimas į apskaitą neatliekamas, jeigu:

<...>

- b) teisiškai privaloma sumokėti maito suma nebuvo įtraukta į apskaitą dėl muitinės padarytos klaidos, kurios, yra pagrindo manyti, asmuo, privalėjęs sumokėti tokią pinigų sumą, negalėjo nustatyti, veikdamas sąžiningai ir laikydamasis visų galiojančių teisės aktų nuostatų, susijusių su muitinės deklaracijos pateikimu;

<...>“

2. Reglamentas Nr. 2454/93

29. Reglamento Nr. 2454/93⁶ 147 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„1. Taikant Kodekso 29 straipsnį, faktas, kad prekės, kurios yra pardavimo objektas, yra deklaruotos išleidimui į laisvą apyvartą, laikomas požymiu, kad jos buvo parduotos eksportui į Bendrijos muitų teritoriją. Vėlesnių perpardavimų iki muitinio įvertinimo atveju tik paskutinis pardavimas, po kurio prekės įvežamos į Bendrijos muitų teritoriją, arba Bendrijos muitų teritorijoje įvykęs pardavimas prieš prekėms įforminant išleidimo į laisvą apyvartą procedūrą yra toks požymis.

Kai deklaruojama pardavimo, įvykusio prieš paskutinį pardavimą, po kurio prekės buvo įvežtos į Bendrijos muitų teritoriją, kaina, muitinei privalu įrodyti, kad šis prekių pardavimas įvyko dėl eksporto į atitinkamą muitų teritoriją.

<...>“

30. Reglamento Nr. 2454/93 151 straipsnis yra MK 30 straipsnio 2 dalies b punkto įgyvendinimo nuostata ir jo 3 dalyje nurodyta:

„3. Jeigu taikant šį straipsnį randama daugiau negu viena panašių prekių pardavimo sandorio vertė, tai importuotų prekių muitinei vertei nustatyti naudojama mažiausioji iš šių verčių.“

III. Faktinės aplinkybės ir pagrindinė byla

31. 2011 m. birželio 2 d. *SIA LS Customs Services* (toliau – LSCS), kaip tranzito procedūros vykdytoja, pateikė Latvijos muitinei *Rīgas brīvostas MKP* prekių (vaikiški dviračiai ir jų dalys) tranzito deklaraciją išorinio tranzito iš Kinijos Liaudies Respublikos į Rusijos Federaciją per Europos Sąjungos teritoriją procedūrai įforminti. Tranzito deklaracijoje kaip priimančioji institucija buvo nurodyta Latvijos muitinė *Terehovas MKP*.

32. Kadangi atitinkamos prekės į šią muitinę nebuvo pristatytos, LSCS negalėjo pateikti tranzito procedūros baigimo įrodymo. Todėl Latvijos mokesčių administratorius rėmėsi tuo, kad tranzito procedūra nebaigta ir šios procedūros vykdytojas neįvykdė įsipareigojimų. Taigi, jo nuomone, prekės buvo neteisėtai paimitos iš muitinės priežiūros ir atsirado LSCS skola muitinei. Todėl Latvijos mokesčių administratorius pirminiu 2011 m. rugsėjo 12 d. sprendimu ir galutiniu 2011 m. lapkričio 8 d. sprendimu (toliau – ginčijamas sprendimas) įpareigojo LSCS už atitinkamas prekes sumokėti muitus, antidempingo muitus ir pridėtinės vertės mokesťį.

33. Dėl šių prekių muitinės vertės Latvijos mokesčių administratorius nurodė manantis, jog MK 29 straipsnis netaikytinas, nes atitinkamos prekės buvo parduotos eksportui ne į Sąjungos muitų teritoriją, o į Rusijos Federaciją. Todėl nustatydamas atitinkamų prekių muitinę vertę Latvijos mokesčių administratorius nesirėmė jų sandorio verte. Jis taip pat nurodė, jog neturi informacijos, būtinos muitinei vertei nustatyti taikant MK 30 straipsnyje numatytus metodus. Todėl muitinę vertę Latvijos mokesčių administratorius nustatė pagal MK 31 straipsnį, remdamasis duomenimis, kuriuos galima gauti Sąjungoje.

⁶ 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas (OL L 253, 1993, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 2 sk., 6 t., p. 3), iš dalies pakeistas 2010 m. lapkričio 18 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 1063/2010 (OL L 307, 2010, p. 1).

34. Pagal LSCS skundą *Administratīvā rajona tiesa* (Apylinkės administracinis teismas, Latvija) 2012 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu panaikino ginčijamą sprendimą dėl motyvavimo trūkumų. Šį sprendimą patvirtino *Administratīvā apgabaltiesa* (Apygardos administracinis teismas, Latvija) 2014 m. birželio 10 d. sprendimu, motyvuodamas tuo, jog nei pirminiame Latvijos mokesčių administratoriaus sprendime, nei ginčijamame sprendime nebuvo pateikta informacijos, kuria remiantis buvo nustatyta atitinkamų prekių muitinė vertė. Taip pat nebuvo motyvuota, kodėl nebuvo įmanoma gauti duomenų, kuriais remiantis būtų buvę galima taikyti kitą muitinės vertės nustatymo metodą, o ne numatytą MK 31 straipsnyje. Teismo manymu, taip Latvijos mokesčių administratorius LSCS nesuteikė galimybės apginti savo teisių per administracinę procedūrą ir teismo procesą.

35. Latvijos mokesčių administratorius dėl šio sprendimo padavė apeliacinį skundą *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija).

IV. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą ir procesas Teisingumo Teisme

36. Aukščiausiasis Teismas mano, kad ginčo sprendimas pagrindinėje byloje priklauso nuo Sąjungos teisės aiškinimo, todėl 2016 m. sausio 21 d. nutartimi Teisingumo Teismui pateikė šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, 29 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad šiame straipsnyje įtvirtintas metodas taip pat taikytinas tuomet, kai prekės importuotos ir išleistos į laisvą apyvartą Bendrijos muitų teritorijoje kaip pasekmė to, jog per tranzito procedūrą prekės buvo neteisėtai paimitos iš muitinės priežiūros, ir tai yra importo muitais apmokestinamos prekės, kurios parduotos siekiant eksportuoti ne į Bendrijos muitų teritoriją, o už Bendrijos teritorijos ribų?
2. Ar 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, 30 straipsnio 1 dalyje pavartotą prievoksmį „paeiliui“, atsižvelgiant į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje įtvirtintą teisę į gerą administravimą, kartu su administracinių aktų motyvavimo principu reikia aiškinti taip: kad galėtų padaryti išvadą, jog taikytinas 31 straipsnyje nurodytas metodas, muitinė turi pareigą kiekviename administraciniame akte argumentuoti, kodėl konkrečiomis aplinkybėmis negali būti taikomi 29 arba 30 straipsniuose numatyti prekių muitinės vertės nustatymo metodai?
3. Ar tam, kad nebūtų taikomas Muitinės kodekso 30 straipsnio 2 dalies a punktas, pakanka, kad muitinė nurodytų, jog neturi reikiamos informacijos, ar muitinė privalo pareikalauti informacijos iš gamintojo?
4. Ar muitinė turi motyvuoti, kodėl nenaudojo Muitinės kodekso 30 straipsnio 2 dalies c ir d punktuose numatytų metodų, jei nustato panašių prekių kainą, remdamasi Reglamento Nr. 2454/93 151 straipsnio 3 dalimi?
5. Ar muitinės sprendime turi būti išsamiai nurodyta, kokią informaciją galima gauti Bendrijoje, kaip tai suprantama pagal Muitinės kodekso 31 straipsnį, ar tai ji gali padaryti vėliau, pateikdama išsamius įrodymus vykstant procesui?“

37. Procese Teisingumo Teisme rašytines pastabas pateikė LSCS, Latvijos vyriausybė ir Europos Komisija.

V. Vertinimas

38. *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas) pateikti penki prejudiciniai klausimai susiję su dviem valstybių narių muitinės administracijų pareigų aspektais: pirma, kalbama apie prekės muitinės vertės nustatymą, ypač sandorio vertės metodo taikymo sąlygas (apie tai – A dalyje). Antra, kyla klausimas dėl muitinės administracijos pareigos tirti ir pareigos motyvuoti nustatant muitinę vertę (apie tai – B dalyje).

A. Dėl sandorio vertės metodo taikymo sąlygų pagal MK 29 straipsnį

39. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pirmuoju klausimu norėtų išsiaiškinti, ar MK 29 straipsnyje numatytas sandorio vertės metodas muitinei vertei nustatyti taikytinas ir tuomet, kai prekės iš pradžių buvo parduotos eksportui ne į Sąjungą, o į trečiąją valstybę, bet vėliau per išorinio tranzito procedūrą Sąjungos muitų teritorijoje buvo neteisėtai paimtos iš muitinės priežiūros.

40. Siekiant atsakyti į šį klausimą pirmiausia reikia išsiaiškinti, kiek tam, kad būtų taikomas sandorio vertės metodas, reikalaujama, kad sandorio kaina atitiktų kainą, nustatytą eksportui į Sąjungos muitų teritoriją (apie tai – 1 skirsnyje). Paskui reikės apsvarstyti, ar svarbu tai, kad skola muitinei atsiranda dėl neteisėto atitinkamų prekių paėmimo iš muitinės priežiūros per išorinio tranzito procedūrą. Šiuo klausimu reikės išnagrinėti LSCS argumentus, jog nustatant garantijos, kurią reikia pateikti informant išorinio tranzito procedūrą, dydį preziumuojamas vėliau nustatomos muitinės vertės dydis (apie tai – 2 skirsnyje).

1. Dėl „pardavimo eksportui į Sąjungos muitų teritoriją“ kriterijaus

41. Ar MK 29 straipsnyje numatytas sandorio vertės metodas muitinei vertei nustatyti gali būti taikomas ir tuomet, kai sandorio kaina atitinka ne kainą, nustatytą eksportui į Sąjungos muitų teritoriją, o kainą, nustatytą eksportui į trečiąją valstybę?

42. Pirma, tai paneigiantis argumentas yra MK 29 straipsnio formuluotė, pagal kurią „sandorio vertė <...> yra kaina, faktiškai sumokėta arba mokėtina už prekes, parduodamas *eksportui į [Sąjungos] muitų teritoriją*⁷“⁸. Todėl, kaip yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, pardavimo momentu turi būti konstatuota, kad prekės iš trečiosios valstybės bus įvežamos į Sąjungos muitų teritoriją⁹. Šis principas įtvirtintas ir Reglamento Nr. 2454/93 147 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, pagal kurią, kai vėlesnių perpardavimų atveju deklaruojama pirminio pirkimo kaina, reikia įrodyti, kad atitinkamas sandoris buvo sudarytas kaip paskirties vietą nurodant Sąjungos muitų teritoriją.

43. Antra, iš MK 29–31 straipsnių nuostatų dėl muitinės vertės nustatymo sistemos, prasmės ir tikslo taip pat matyti, kad nustatant muitinę vertę galima remtis tik kaina, nustatyta eksportui į Sąjungos muitų teritoriją.

7 Išskirta mano.

8 Atitinkamai taip pat žr. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 1 straipsnio 1 dalį, pagal kurią sandorio vertė yra „kaina, faktiškai sumokėta ar mokėtina už prekę, *parduodamą eksportui į importuojančią šalį*“ (išskirta mano).

9 1990 m. birželio 6 d. Sprendimas *Unifert* (C-11/89, EU:C:1990:237, 11 punktas) ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimas *Carboni e derivati* (C-263/06, EU:C:2008:128, 28 punktas).

44. Taigi iš šių nuostatų ir Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT taisyklių, kuriomis jos grindžiamos, darytina išvada, kad nustatant muitinės vertę reikia remtis, kiek įmanoma, sandorio verte¹⁰. Tai patvirtina ne tik Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT preambulė, bet ir faktas, kad alternatyvūs muitinės vertės nustatymo metodai taikytini tik tuo atveju, kai muitinės vertės neįmanoma nustatyti remiantis sandorio verte¹¹. Atitinkamai Teisingumo Teismas paaiškino, kad dėl pirmenybės sandorio vertės metodui teikimo šio metodo taikymo sąlygos negali būti aiškinamos per siaurai¹².

45. Vis dėlto iš minėtų nuostatų ir GATT VII straipsnio, kuriuo jos vėl grindžiamos, taip pat matyti, kad muitinė vertė turi atitikti importuojamos prekės „faktinę vertę“. Todėl nustatant muitinę vertę sandorio verte galima remtis tik tiek, kiek gali būti remiamasi tuo, kad ji atspindi realią importuotos prekės ekonominę vertę ir apskaičiuota atsižvelgiant į šios prekės elementų, turinčių ekonominę vertę, visumą¹³.

46. Taip nėra, kai prekės kaina nustatyta arba išsiderėta eksportui ne į Sąjungos muitų teritoriją, o į trečiąją valstybę. Mat prekės kaina tam tikroje muitų zonoje atspindi rinkos padėtį šioje zonoje¹⁴, taigi yra prekės ekonominės vertės elementas: tai, kad vaikiškas dviratis, kaip šiuo atveju, eksportuojant iš Kinijos į Rusiją kainuoja 3,90 EUR, anaipol nereiškia, kad jis tiek kainuotų eksportuojant į Sąjungą.

47. Taigi ir Briuselio susitarime dėl prekių muitinio įvertinimo taikyta teorinė „įprasta kaina“, kuria remtasi nustatant „faktinę vertę“ pagal GATT VII straipsnį, kol buvo pradėtas taikyti sandorio vertės metodas¹⁵, laikyta *importuotos* prekės kaina *ivežimo į atitinkamą muitų teritoriją vietoje*. Tai jokių būdu nebuvo iš užsienio atvežtų, į kitas šalis nei paskirties vieta eksportuojamų prekių kaina¹⁶. Dabartinėje sistemoje šio „įprastos“ arba „teisingos“ vertės principo laikomasi tiek, kiek nustatant importuojamos prekės muitinę vertę iš esmės remiamasi sandorio verte, bet tik tam tikromis sąlygomis.

48. Jei šios sąlygos netenkinamos, muitinė vertė turi būti nustatoma remiantis tapačių arba panašių importuotų prekių sandorio verte arba taikant įvairius kitus metodus. Su tuo susijusios nuostatos patvirtina, koks svarbus nustatant muitinę vertę yra pardavimo eksportui į atitinkamą muitų teritoriją kriterijus: tai turi būti tapačios arba panašios prekės, parduodamos *eksportui į tą pačią importuojančią šalį* (Sutartis dėl muitinės vertės pagal GATT)¹⁷ arba *eksportui į Sąjungą* (Sąjungos muitinės

10 Panašų požiūrį išsakė ir Teisingumo Teismas 2000 m. spalio 19 d. Sprendime *Sommer* (C-15/99, EU:C:2000:574, 22 punktas), kuriame konstatuota, jog Muitinės kodeksu (tuo metu atitinkamai Reglamentu Nr. 1224/80) „sukurtoje sistemoje sandorio vertė yra muitinės vertės nustatymo pagrindas“. Dėl būtinybės Sąjungos muitų teisę aiškinti atsižvelgiant į GATT žr. mano išvadą byloje *The International Association of Independent Tanker Owners ir kt.* (C-308/06, EU:C:2007:689, 107 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)

11 2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimas *Christodoulou ir kt.* (C-116/12, EU:C:2013:825, 41–43 punktai).

12 Dėl MK 29 straipsnio 1 dalyje vartojamos pardavimo sąvokos žr. 2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Christodoulou ir kt.* (C-116/12, EU:C:2013:825, 45 punktas).

13 2006 m. lapkričio 16 d. Sprendimas *Compaq Computer International Corporation* (C-306/04, EU:C:2006:716, 30 punktas), 2010 m. liepos 15 d. Sprendimas *Gaston Schul* (C-354/09, EU:C:2010:439, 29 punktas) ir 2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimas *Christodoulou ir kt.* (C-116/12, EU:C:2013:825, 40 punktas).

14 Šiuo klausimu žr. L. Krockauer, *Zollwert*, 3-iasis leidimas, *Verlag für Wirtschaft und Verwaltung*, Frankfurtas prie Maino (1974), p. 24.

15 Briuselio susitarimas dėl prekių muitinio įvertinimo buvo pasirašytas 1950 m. gruodžio 15 d., jo principai 1968 m. birželio 27 d. Tarybos reglamentu Nr. 803/68 dėl prekių muitinio įvertinimo (OL L 148, 1968, p. 6) buvo perkelti į Bendrijos teisę. Briuselio susitarimas dėl prekių muitinio įvertinimo 1979 m. buvo pakeistas Susitarimu dėl Bendrojo susitarimo dėl tarifų ir prekybos VII straipsnio įgyvendinimo (OL L 71, 1980, p. 1, 107), dėl kurio buvo susitarta per Tokijo derybų dėl GATT raundą; šiame susitarime pradėtas taikyti sandorio vertės metodas kaip muitinės vertės nustatymo pagrindas, į Bendrijos teisę susitarimas buvo perkeltas 1980 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentu Nr. 1224/80 dėl prekių muitinio įvertinimo (OL L 134, 1980, p. 1).

16 Šiuo klausimu žr. L. Krockauer, *Zollwert*, 3-iasis leidimas, *Verlag für Wirtschaft und Verwaltung*, Frankfurtas prie Maino (1974), p. 24 ir 41.

17 Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 2 straipsnio 1 dalies a punktas ir 3 straipsnio 1 dalies a punktas.

kodeksas)¹⁸. Be to, kai, nesant tokių atskaitos dydžių, muitinė vertė nustatoma taikant kitus galimus metodus, jokių būdu negali būti remiamasi prekių, skirtų eksportui *į kitą šalį nei importavimo šalis*, kaina (Sutartis dėl muitinės vertės pagal GATT)¹⁹ arba prekių, skirtų eksportui *į Sąjungos muitų teritorijai nepriklausančią šalį*, kaina (Sąjungos muitinės kodeksas)²⁰.

49. Taigi, jei kaina, kuria prekės parduodamos eksportui į trečiąją valstybę, būtų laikoma sandorio verte, kaip tai suprantama pagal MK 29 straipsnį, tai irgi prieštarautų Sąjungos muitinės vertės reglamentavimo tikslui. Mat šiuo reglamentavimu siekiama sukurti teisingą, bendrą ir neutralią sistemą, kurioje nebūtų galimybės taikyti sutartinių arba fiktyvių muitinių verčių²¹. To nebūtų galima užtikrinti, jei, siekiant nustatyti prekės muitinę vertę Sąjungos muitų teritorijoje, būtų remiamasi kaina, nustatyta eksportui į trečiąją valstybę. Mat kadangi kainos muitų zonose skirtingos, muitinės vertės nustatymas gali būti bendras, teisingas ir neutralus tik jei importui į atitinkamą zoną bus taikoma kaina, nustatyta eksportui į tą pačią zoną.

50. Jei taip nebūtų, visų pirma atsirastų skirtingas požiūris ir būtų pažeidžiamas konkurencinis neutralumas tarp to, kuris prekę į Sąjungą importuoja pagal pardavimo eksportui į Sąjungą sandorį, ir to, kuris prekę į Sąjungą importuoja pagal pardavimo eksportui į trečiąją valstybę sandorį, pavyzdžiui, prekes neteisėtai paimdamas iš muitinės priežiūros (sąmoningai arba, kaip argumentuojama šiuo atveju, dėl trečiojo asmens kaltės). Be to, atsirastų ir piktnaudžiavimo galimybių, jei – kaip šiuo atveju – sandorio vertė, taikoma eksportui į trečiąją valstybę, būtų gerokai mažesnė negu atitinkama vertė, taikoma eksportui į Sąjungos muitų teritoriją.

2. Dėl skolos muitinei atsiradimo pobūdžio ir garantijos pateikimo per išorinio tranzito procedūrą reikšmės

51. Iš pirmesnių argumentų matyti, kad sandorio vertės metodo taikomumui nesvarbu tai, kaip atsiranda importo skola muitinei (pateikiant deklaraciją prekių išleidimui į laisvą apyvartą įforminti ar per tranzito procedūrą prekes neteisėtai paimant iš muitinės priežiūros). Priešingai, lemiamą reikšmę turi vien tai, ar importuojamos prekės buvo parduotos eksportui į Sąjungos muitų teritoriją.

52. Siekiant išsiaiškinti, ar taip yra, kaip pagrįstai argumentuoja Komisija, šiuo atveju negalima remtis Reglamento Nr. 2454/93 147 straipsnio 1 dalyje daroma prezumpcija: pagal ją faktas, jog prekės, kurios yra pardavimo objektas, deklaruotos išleidimui į laisvą apyvartą Sąjungoje, laikomas požymiu, kad jos buvo parduotos eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. Šiuo atveju prekės buvo deklaruotos ne išleidimui į laisvą apyvartą, o tranzito procedūrai įforminti.

53. Kaip toliau argumentuoja Komisija, tai vis dėlto nereiškia, kad, nesant deklaracijos prekių išleidimui į laisvą apyvartą įforminti, galima automatiškai remtis tuo, jog prekės buvo parduotos ne eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. Priešingai, muitinės administracija arba prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdami į aplinkybes ir remdamiesi turimais konkretais atveju dokumentais, turi įvertinti, ar prekės buvo parduotos eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. Atliekant

18 MK 30 straipsnio 2 dalies a ir b punktai.

19 Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 7 straipsnio 2 dalies e punktas. Taip pat žr. Sutarties dėl muitinės vertės pagal GATT 6 straipsnio 1 dalies b punktą, pagal kurį, jei muitinė vertė nustatoma remiantis apskaičiuotąja verte, gaunama susumavus įvairius dydžius, pelno ir bendrųjų išlaidų dydis turi atitikti dydį, kuris paprastai nurodomas parduodant *eksportui į importuojančią šalį* eksportuojančioje šalyje pagamintas prekes.

20 MK 31 straipsnio 2 dalies e punktas. Taip pat žr. MK 30 straipsnio 2 dalies d punkto antrą įtrauką, pagal kurią, jei muitinė vertė nustatoma remiantis apskaičiuotąja verte, gaunama susumavus įvairius elementus, pelno ir bendrųjų išlaidų dydis turi atitikti dydį, kuris paprastai atsispindi šalies eksportuotojos gamintojų vykdomoje prekyboje prekėmis, parduodamomis *eksportui į Sąjungą*.

21 1990 m. birželio 6 d. Sprendimas *Unifert* (C-11/89, EU:C:1990:237, 35 punktas), 2000 m. spalio 19 d. Sprendimas *Sommer* (C-15/99, EU:C:2000:574, 25 punktas), 2006 m. lapkričio 16 d. Sprendimas *Compaq Computer International Corporation* (C-306/04, EU:C:2006:716, 30 punktas) ir 2009 m. kovo 19 d. Sprendimas *Mitsui & Co. Deutschland* (C-256/07, EU:C:2009:167, 20 punktas).

tokį vertinimą lemiamą reikšmę turi tai, ar sudarant pardavimo sandorį, kuriuo remiantis turėtų būti nustatoma sandorio vertė, kaip paskirties vieta buvo nurodyta Sąjungos muitų teritorija. Kiek matyti iš LSCS ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktos informacijos, šiuo atveju taip nėra.

54. Visų pirma LSCS iš tikrųjų neneigia, kad atitinkamos prekės buvo parduotos ne eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. LSCS neginčia ir to, kad atsirado skola muitinei ir ji pati, kaip tranzito procedūros vykdytoja, tapo skolininkė. Vis dėlto LSCS mano, kad skola muitinei negali viršyti garantijos, kurią ji pateikė įformindama prekių išorinio tranzito procedūrą, dydžio. Kadangi ši garantija buvo apskaičiuota remiantis prekių pardavimo iš Kinijos į Rusiją sandorio verte, jos nuomone, galutinė muitinė vertė taip pat turi būti nustatoma taikant sandorio vertės metodą.

55. Šiam argumentui negalima pritarti.

56. Tiesa, kad garantija, kurią tranzito procedūros vykdytojas turi pateikti įformindamas prekių išorinio tranzito procedūrą, siekiama užtikrinti galimai atsiradusią skolą muitinei. Todėl ši garantija turi būti nustatoma tokio dydžio, kokia yra didžiausia galima tiksliai arba apytiksliai apskaičiuota užtikrintinos skolos muitinei suma²². Remiantis LSCS pateikta informacija, akivaizdu, kad šiuo atveju taip nebuvo: Latvijos muitinės institucijos, muitinę vertę, kuria remiantis apskaičiuojama pateiktina garantija, nustatydamos pagal sandorio vertės metodą, nepaisė reikalavimo, kad pateiktina garantija būtų didžiausios galimos skolos muitinei dydžio. Mat kaip tik nesant aiškumo dėl MK 29 straipsnio taikomumo tokiu atveju, kaip šis, tos institucijos negalėjo neabejotinai preziumuoti, kad galima skola muitinei neviršys šiuo pagrindu apskaičiuotos vertės.

57. Vis dėlto tranzito procedūros vykdytojas tokioje situacijoje, kaip ši, teisėtų lūkesčių apsaugos negali grįžti tuo, kad skolos muitinei suma atitinka garantijos, kuri buvo pateikta įforminant prekių išorinio tranzito procedūrą, sumą.

58. Kaip jau kelis kartus pabrėžė Teisingumo Teismas, teisėtų lūkesčių apsaugos principas yra vienas iš pagrindinių Sąjungos principų²³. Vis dėlto juo gali remtis tik tas, kuriam iš leidžiamų ir patikimų šaltinių buvo pateikti tikslūs, besąlygiški ir tikrovę atitinkantys patikinimai²⁴ ir kuriam nacionalinė institucija sukėlė pagrįstų lūkesčių²⁵.

59. Šiuo atveju taip nėra.

60. Iš atitinkamų Muitinės kodekso nuostatų matyti, kad garantijos, kurią tranzito procedūros vykdytojas turi pateikti įformindamas prekių tranzito procedūrą, dydžio apskaičiavimas jokių būdu nėra tolygus faktinės skolos muitinei apskaičiavimui.

22 Žr. MK 192 straipsnio 1 dalį ir Reglamento Nr. 2454/93 379 straipsnio nuostatas dėl bendros garantijos pateikimo: pagal jas tranzito procedūros vykdytojas prirėkusių turi pateikti referencinio dydžio garantiją ir užtikrinti, kad galima per vykdomas operacijas atsiradanti skola muitinei neviršytų šio referencinio dydžio. Muitinės taip pat gali stebėti referencinių dydžių taikymą kiekvienai operacijai.

23 1981 m. gegužės 5 d. Sprendimas *Dürbeck* (C-112/80, EU:C:1981:94, 48 punktą) ir 2011 m. kovo 24 d. Sprendimas *ISD Polska ir kt.* (C-369/09 P, EU:C:2011:175, 122 punktą).

24 2016 m. birželio 14 d. Sprendimas *Marchiani / Parlamentas* (C-566/14 P, EU:C:2016:437, 77 punktą) ir 2016 m. liepos 19 d. Sprendimas *Kotnik ir kt.* (C-526/14, EU:C:2016:570, 62 punktą); taip pat žr. 2006 m. birželio 22 d. Sprendimą *Belgija ir Forum 187 / Komisija* (C-182/03 ir C-217/03, EU:C:2006:416, 147 punktą) ir 2008 m. gruodžio 16 d. Sprendimą *Masdar (UK) / Komisija* (C-47/07 P, EU:C:2008:726, 81 ir 86 punktai).

25 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimas *Veloserviss* (C-427/14, EU:C:2015:803, 39 punktą).

61. Pavyzdžiui, kalbant apie minėtos garantijos dydžio apskaičiavimą, kiek matyti, niekur nenustatyta, jog tai yra muitinės institucijų privalomai pateiktina informacija. Dėl kitokio pobūdžio informacijos MK 12 straipsnyje, priešingai, tai aiškiai nustatyta. Taigi, atsižvelgiant į Muitinės kodekso reguliavimo intensyvumą, galima remtis tuo, jog jei teisės aktų leidėjas būtų norėjęs, kad į įforminant tranzito procedūrą nustatytą garantijos dydį būtų privaloma atsižvelgti vėliau apskaičiuojant skolą muitinei, jis būtų tai aiškiai nurodęs.

62. Toks pats argumentas taikytinas dėl aiškių Muitinės kodekso nuostatų, pagal kurias muitinėms apskritai (atsižvelgiant į galimas teisėtų lūkesčių apsaugos išlygas) leidžiama vėliau patikrinti muitinės deklaraciją ir nustatyti naują skolą muitinei²⁶. Šiuo atveju taip pat preziumuotina, jog jei teisės aktų leidėjas būtų norėjęs, kad į įforminant tranzito procedūrą nustatytą garantijos dydį būtų privaloma atsižvelgti apskaičiuojant skolą muitinei, Muitinės kodekse būtų buvusios nustatytos vėlesnio koregavimo sąlygos, bet to nebuvo padaryta.

63. Kitas argumentas, paneigiantis privalomąjį nustatyto garantijos dydžio pobūdį vėliau apskaičiuojant skolą muitinei, yra tai, kad tam tikromis sąlygomis leidžiama garantijos nepateikti arba pateikti mažesnio dydžio garantiją²⁷, tačiau neregamentuojama, kokį poveikį tai turėtų vėlesniam skolos muitinei apskaičiavimui. Tai pasakytina ir apie galimybę apskaičiuojant garantijos dydį taikyti fiksuoto dydžio sumas, jei neturima būtinų duomenų apskaičiuojant galimą skolą muitinei²⁸. Galiausiai, jei nustatytu garantijos dydžiu būtų preziumuojamas būsimos skolos muitinei dydis, atitinkamos situacijos nebūtų atribojamos nuo atvejų, kai garantijos apskritai nereikia pateikti²⁹.

64. Taigi LSCS negalėjo remtis tuo, kad pagal atitinkamas Muitinės kodekso nuostatas Latvijos muitinės institucijos galėjo pripažindamos pateiktos garantijos dydį pateikti jai aiškių ir besąlygiškų patikinimų dėl galimos skolos muitinei. Juo labiau kad, neturint priešingų duomenų, laikytina, jog LSCS, kaip išorinio tranzito procedūros vykdytoja, turi patirties muitinio įforminimo srityje ir išmano muitų teisės aktų nuostatas. Taigi LSCS negali remtis tuo, jog minėtos institucijos jai sukėlė pagrįstų lūkesčių, kad skola muitinei neviršys garantijos, kurią reikėjo pateikti įforminant tranzito procedūrą, dydžio.

3. Išvada

65. Remdamasi pirmesniais argumentais siūlau į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti, kad MK 29 straipsnio 1 dalis aiškintina taip, kad joje numatytas muitinės vertės nustatymo metodas taikytinas tik tuomet, kai atitinkamų prekių sandorio vertė atitinka kainą, nustatytą eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. Reikšmės neturi tai, ar skola muitinei atsiranda dėl neteisėto prekių paėmimo iš muitinės priežiūros per išorinio tranzito procedūrą.

²⁶ Žr. MK 78 straipsnį ir 220 straipsnio 2 dalies b punktą; taip pat 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Veloserviss* (C-427/14, EU:C:2015:803, 17 ir paskesni punktai, visų pirma 28, 43 ir 44 punktai).

²⁷ Žr. MK 94 straipsnio 4 dalį ir Reglamento Nr. 2454/93 372 straipsnio 1 dalies a punktą bei 380 straipsnio 2 ir 3 dalis.

²⁸ Žr. Reglamento Nr. 2454/93 379 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą.

²⁹ Žr. MK 95 straipsnį.

B. Dėl muitinės administracijos pareigos tirti ir pareigos motyvuoti nustatant muitinę vertę

1. Dėl muitinės administracijos pareigos tirti

66. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas trečiuoju klausimu prašo Teisingumo Teismo pateikti išaiškinimą dėl muitinės administracijos pareigų, susijusių su MK 30 straipsnio 2 dalies a punkte nustatyto muitinės vertės nustatymo metodo taikymu. Pagal jį muitinė vertė nustatoma remiantis tapačių prekių, parduotų eksportui į Sąjungą ir eksportuotų tuo pačiu arba maždaug tuo pačiu metu kaip ir prekės, kurių vertė nustatoma, sandorio verte. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori išsiaiškinti, ar muitinės administracija, kai neturi tinkamų duomenų, gali atsisakyti taikyti šį metodą, ar privalo duomenis gauti iš prekės gamintojo.

67. Pirmiausia reikia konstatuoti, kad, kiek matyti, nei Muitinės kodekse, nei Reglamente Nr. 2454/93 nenustatyta muitinės administracijos *pareigos* iš atitinkamų prekių gamintojo gauti duomenis, būtinus MK 30 straipsnio 2 dalies a punkte numatytam (arba kuriam nors kitam) metodui taikyti. Tik MK 30 straipsnio 2 dalies d punkto taikymo srityje („apskaičiuotosios vertės“ metodas atsižvelgiant į medžiagų išlaidas, pelną ir pan.) kalbama apie tai, kad muitinės administracija, gavusi atitinkamos prekės gamintojo ir atitinkamos trečiosios valstybės institucijų *leidimą, gali* patikrinti šio gamintojo *pateiktus duomenis* šioje šalyje³⁰.

68. Vis dėlto muitinės administracija, nustatydamą muitinę vertę, neišvengiamai turi tam tikras pareigas tikrinti. Mat iš MK 29–31 straipsnių sistemos kyla, jog įvairių galimų muitinės vertės nustatymo metodų tarpusavio santykis yra subsidiarus³¹. Tai reiškia, kad muitinės administracija kiekvienu konkrečiu atveju rūpestingai, kaip to reikalaujama, turi patikrinti, ar tenkinamos tam tikro metodo taikymo sąlygos, ir tik tuomet taikyti kitą metodą. Šiuo tikslu Muitinės kodekse valstybių narių muitinėms (su tam tikrais apribojimais)³² suteikiama teisė pareikalauti informacijos iš asmenų, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių su atitinkamomis prekybos prekėmis operacijomis³³.

69. Muitinėms nustatytas įpareigojimas rūpestingai patikrinti, ar tenkinamos atitinkamų muitinės vertės nustatymo metodų taikymo sąlygos atitinka ir šių metodų subsidiarumo idėją, kurios siekė Sąjungos teisės aktų leidėjas. Mat kadangi teisės aktų leidėjas muitinėms nesuteikė laisvės pasirinkti metodo, jos pirmiausia turi stengtis taikyti metodus, kuriems teikiama pirmenybė, ir tik paskui gali taikyti antraeilius metodus.

70. Vis dėlto muitinės administracijos pareigą tikrinti ir pareigą užtikrinti tam tikrą rūpestingumo laipsnį atitinka ir tam tikros asmenų, susijusių su prekybos prekėmis operacijomis, pareigos bendradarbiauti ir teikti informaciją. Pavyzdžiui, visų pirma MK 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad, kai asmuo prašo, kad muitinė priimtų sprendimą, susijusį su muitinės veiklos taisyklių taikymu, jis turi pateikti jai visą prašomą informaciją ir dokumentus, kurių reikia sprendimui priimti. Būtent tuomet, kai ekonominės veiklos vykdytojas, kaip šiuo atveju, siekia, kad būtų taikomas jam palankesnis muitinės vertės nustatymo metodas, neatrodo neproporcinga iš jo pareikalauti pagal galimybes prisidėti prie duomenų, būtinų šiam metodui taikyti, pateikimo.

30 Žr. Reglamento Nr. 2454/93 153 straipsnio 1 dalį. Reglamento Nr. 2454/93 23 priedo („Aiškinamosios pastabos dėl muitinės vertės“) paaiškinimų dėl MK 30 straipsnio 2 dalies d punkto 1 punkte pateiktas papildymas: „Paprastai muitinė vertė pagal šias nuostatas nustatoma remiantis *Bendrijoje turima informacija*. Tačiau, siekiant nustatyti apskaičiuotąją vertę, gali reikėti išanalizuoti prekių, kurių vertė nustatinėjama, gamybos kaštus [sąnaudas] ir kitą informaciją, kurią reikia gauti už Bendrijos ribų. Be to, daugeliu atvejų prekių gamintojas nepriklausys valstybių narių valdžios institucijų jurisdikcijai. Apskaičiuotosios vertės metodas paprastai bus naudojamas tik tais atvejais, kai pirkėjas ir pardavėjas yra tarpusavyje susiję, o gamintojas yra pasirengęs importo šalies valdžios institucijoms pateikti reikiamus gamybos kaštų [sąnaudų] apskaičiavimus ir *sudaryti sąlygas* reikiamiems vėlesniems patikrinimams atlikti“. (Išskirta mano.)

31 2013 m. gruodžio 12 d. Sprendimas *Christodoulou ir kt.* (C-116/12, EU:C:2013:825, 41–43 punktai), 2016 m. birželio 16 d. Sprendimas *EURO 2004 Hungary* (C-291/15, EU:C:2016:455, 27–29 punktai) ir 2017 m. kovo 9 d. Sprendimas *GE Healthcare* (C-173/15, EU:C:2017:195, 75–77 punktai).

32 – Žr. Reglamento Nr. 2454/93 153 straipsnio 1 dalį.

33 – Žr. MK 14 straipsnį.

71. Beje, kai kurios Muitinės kodekso ir atitinkamos įgyvendinimo nuostatos patvirtina, kad muitinės administracijos pareigos tikrinti turi būti įgyvendinamos bendradarbiaujant su atitinkamais ekonominės veiklos vykdytojais. Pavyzdžiui, numatyta, kad muitinė, kai be papildomo tyrimo negali pripažinti sandorio vertės, pirkėjui turi suteikti galimybę pateikti papildomą informaciją³⁴.

72. Atsižvelgiant į šį bendradarbiavimo santykį, Komisijos argumentai šiuo atveju yra įtikinami. Pagal juos muitinės administracija, prieš atsisakydama taikyti MK 30 straipsnio 2 dalies a punktą, turi patikrinti visą turimą informaciją ir duomenų bazines ir atitinkamam ekonominės veiklos vykdytojui suteikti galimybę pateikti būtinus duomenis³⁵. Pareigą atlikti tyrimą pas atitinkamos prekės gamintoją, priešingai, reikia atmesti, nes tai būtų susiję su didelėmis sąnaudomis ir paprastai su tik netiesiogiai susijusių įmonių komercinėmis paslaptimis.

73. Vis dėlto neaišku, kodėl šį sprendimą – kaip siūlo Komisija – reikėtų taikyti tik tokiais faktinėmis aplinkybėmis, kaip šiuo atveju, kai prekės per tranzito procedūrą buvo neteisėtai paimitos iš muitinės priežiūros. Nes nematyti, kodėl įvairių muitinės vertės nustatymo metodų subsidiarumo santykis ir būtinybė paeiliui rūpestingai tikrinti kiekvieno metodo taikomumą esant tokiai situacijai turėtų susilpnėti.

74. Taigi remdamasi pirmesniais argumentais siūlau į trečiąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip: muitinė neprivalo iš atitinkamos prekės gamintojo gauti duomenų, būtinų MK 30 straipsnio 2 dalies a punktui taikyti. Vis dėlto tam, kad muitinė galėtų atsisakyti taikyti šią nuostatą, ji turi patikrinti visus turimus informacijos šaltinius ir duomenų bazines ir atitinkamiems ekonominės veiklos vykdytojams suteikti galimybę pateikti šiai nuostatai taikyti būtinus duomenis.

2. Dėl muitinės administracijos pareigos motyvuoti

75. Antrasis, ketvirtasis ir penktasis prejudiciniai klausimai, kuriuos reikia nagrinėti kartu, susiję su muitinės administracijos pareiga motyvuoti dėl muitinei vertei nustatyti pasirinkto metodo. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti:

- ar muitinės administracija privalo motyvuoti, kodėl nustatydama muitinę vertę taikė ne MK 29 ir 30 straipsniuose, o MK 31 straipsnyje nustatytą metodą (antrasis prejudicinis klausimas),
- ar muitinės administracija privalo motyvuoti, kodėl netaikytini MK 30 straipsnio 2 dalies c ir d punktuose nustatyti metodai, kai nustato panašių prekių kainą pagal Reglamento Nr. 2454/93 151 straipsnio 3 dalį (ketvirtasis prejudicinis klausimas),
- ar muitinės administracijos sprendime turi būti pateikti išsamūs motyvai, iš kurių būtų aišku, kokius duomenis galima gauti Bendrijoje, kaip tai suprantama pagal MK 31 straipsnį, ar vis dėlto tokius motyvus ji gali nurodyti vėliau, pateikdama išsamius įrodymus teismui (penktasis prejudicinis klausimas).

76. Atsakymas į šiuos klausimus kyla jau iš MK 6 straipsnio 3 dalies. Joje nustatyta, kad raštu išdėstytuose muitinės sprendimuose, nepalankiuose asmenims, dėl kurių jie priimti, turi būti nurodyti tokių sprendimų priėmimo motyvai.

³⁴ Žr., pvz., MK 29 straipsnio 2 dalį ir Reglamento Nr. 2454/93 23 priedo („Aiškinamosios pastabos dėl muitinės vertės“) paaiškinimų dėl šios nuostatos 3 punktą.

³⁵ Dėl būtinybės ekonominės veiklos vykdytojui suteikti galimybę veiksmingai ir laiku išakyti savo nuomonę žr. 2008 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *Sopropé* (C-349/07, EU:C:2008:746, 36 ir paskesni punktai) ir 2014 m. liepos 3 d. Sprendimą *Kamino International Logistics* (C-129/13 ir C-130/13, EU:C:2014:2041, 38 punktas).

77. Be to, nacionalinės institucijos Sąjungos teisės taikymo srityje turi bendrą pareigą motyvuoti. Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnis valstybėms narėms įgyvendinant Sąjungos teisę netaikomas tiesiogiai³⁶. Vis dėlto jame įtvirtinta teisė į gerą administravimą atspindi bendrąją Sąjungos teisės principą, taigi įgyvendinama Sąjungos teisę valstybė narė turi laikytis iš šios teisės kylančių reikalavimų³⁷.

78. Be to, tinkamas motyvavimas būtinas ir įgyvendinant teisę į veiksmingą teisminę gynybą, kuri kyla iš veiksmingumo principo. Nes tik atsižvelgęs į motyvus ir žinodamas visas aplinkybes asmuo gali nuspręsti, ar jam naudinga kreiptis į teismą. Pakankamas motyvavimas taip pat būtinas tam, kad teismai galėtų patikrinti institucijos sprendimą atsisakyti įgyvendinti pagal Sąjungos teisę suteikiamą teisę³⁸.

79. Atsižvelgiant į šiuos reikalavimus ir į jau minėtą Muitinės kodekse numatytų muitinės vertės nustatymo metodų subsidiarumą, akivaizdu, kad, pirma, muitinė savo sprendime turi pakankamai motyvuoti, kodėl taikytinas pasirinktas muitinės vertės nustatymo metodas, o ne vienas iš prioritetinių metodų. Taigi, jei muitinės administracija taiko MK 31 straipsnyje numatytą metodą, ji turi motyvuoti, kodėl nebuvo tenkinamos MK 29 ir 30 straipsniuose numatytų metodų taikymo sąlygos.

80. Antra, iš paeiliui nurodytų muitinės vertės nustatymo metodų subsidiarumo santykio taip pat kyla, kad nebūtina motyvuoti, kodėl netaikyti atitinkamai paskesni metodai. Kadangi Reglamento Nr. 2454/93 151 straipsnio 3 dalis yra MK 30 straipsnio 2 dalies b punkto įgyvendinimo nuostata, muitinės administracija, kai muitinę vertę nustato pagal Reglamento Nr. 2454/93 151 straipsnio 3 dalį, neturi motyvuoti, kodėl netaikytini MK 30 straipsnio 2 dalies c ir d punktuose nustatyti metodai.

81. Trečia, muitinės administracijos pareiga motyvuoti reiškia, kad sprendime turi būti paaiškinta, kaip nustatyta galutinė muitinė vertė. Taigi, jei ši vertė buvo nustatyta pagal MK 31 straipsnį, turi būti paaiškinta, kokius duomenis buvo galima gauti Sąjungoje ir kuriais buvo remtasi nustatant muitinę vertę.

82. Galiausiai pakankami motyvai jau turi būti pateikiami sprendime dėl muitinės vertės nustatymo. Mat pareigoje motyvuoti turi atsispindėti ir muitinės veiksmai tikrinant, ar taikytini įvairūs muitinės vertės nustatymo metodai. Taip užtikrinama, kad būtų rūpestingai patikrinta, ar tenkinamos kiekvieno metodo taikymo sąlygos. Neturint pakankamų duomenų, vėliau būtų iš tikrųjų labai sunku suprasti, ar toks tikrinimas buvo atliktas, ar tik vėliau pateisintas dėl kitų priežasčių priimtas sprendimas³⁹. Todėl muitinės administracijai, kuri laikėsi MK 29–31 straipsnių ir rūpestingai paeiliui patikrino, ar tenkinamos įvairių metodų taikymo sąlygos, turėtų būti paprasta galutiniame sprendime paaiškinti, kodėl pasirinktas vienas muitinės vertės nustatymo metodas, o ne pirma nurodyti metodai.

83. Tokia muitinės administracijos savikontrolė gali būti tik silpnesnė tuomet, kai pakankami motyvai pateikiami vėliau paprašius suinteresuotajam asmeniui⁴⁰. Tai juo labiau taikytina tuo atveju, kai motyvai pateikiami tik per teismo procesą. Beje, pastaruoju atveju suinteresuotasis asmuo, net žinodamas visas aplinkybes, netenka galimybės nuspręsti, ar jam naudinga kreiptis į teismą.

36 Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:32, 25 punktas).

37 2014 m. gegužės 8 d. Sprendimas *N.* (C-604/12, EU:C:2014:302, 49 ir 50 punktai); taip pat žr. mano išvadą byloje *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:32, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

38 Šiuo klausimu žr. mano išvadą byloje *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:32, 28 ir 31 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija). Taip pat žr. 2006 m. vasario 23 d. Sprendimą *Molenbergnatie* (C-201/04, EU:C:2006:136, 54 punktas).

39 Šiuo klausimu taip pat žr. argumentus mano išvadoje byloje *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:32, 29 ir 30 punktai).

40 Šią 2009 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Mellor* (C-75/08, EU:C:2009:279) 59–61 punktuose ir rezoliucinės dalies 1 punkte numatytą galimybę šiuo atveju reikia atmesti visų pirma dėl to, kad Muitinės kodekse, priešingai negu direktyvoje, kuri taikyta tame sprendime, aiškiai numatyta pareiga motyvuoti asmeniui nepalankiuose sprendimuose.

84. Vis dėlto valstybių narių muitinių *pareigos* motyvuoti klausimą reikia atskirti nuo nepakankamo motyvavimo *teisinių pasekmių pagal nacionalinę teisę*, taigi ir nuo klausimo, ar įmanoma per teismo procesą ištaisyti motyvavimo trūkumą. Šis klausimas Muitinės kodekse nereglamentuojamas ir šiaip Sąjungos teisėje nėra jokio bendro motyvavimo trūkumų pasekmių reglamentavimo.

85. Taigi naudodamasi savo procesine autonomija valstybės narės turi reglamentuoti muitinių pareigos motyvuoti nevykdymo pasekmes ir nustatyti, ar įmanoma atitaisyti tokį pažeidimą per teismo procesą, ir kiek. Tačiau kartu valstybės narės privalo laikytis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų⁴¹.

86. Remdamasi išdėstytais argumentais siūlau į antrąjį, ketvirtąjį ir penktąjį prejudicinius klausimus atsakyti taip: iš MK 6 straipsnio 3 dalies, muitinės administracijos bendros pareigos motyvuoti ir įvairių muitinės vertės nustatymo metodų subsidiarumo santykio kyla, kad muitinės administracija savo sprendime privalo pakankamai motyvuoti, kodėl taikytas tam tikras muitinės vertės nustatymo metodas, o ne pirmumo tvarka taikytini metodai. Muitinės administracija taip pat privalo savo sprendime pakankamai paaiškinti, kaip ir kokiais duomenimis remiantis buvo nustatyta galutinė muitinė vertė. Ar trūkstami motyvai gali būti pateikti vėliau per teismo procesą ir kiek, yra nacionalinės teisės klausimas, kurį valstybės narės turi reglamentuoti laikydamasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

VI. Išvada

87. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Augstākā tiesa* (Aukščiausiasis Teismas, Latvija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. Muitinės kodekso 29 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad jame numatytas muitinės vertės nustatymo metodas taikytinas tik tuomet, kai atitinkamų prekių sandorio vertė atitinka kainą, nustatytą eksportui į Sąjungos muitų teritoriją. Reikšmės neturi tai, ar skola muitinei atsiranda dėl neteisėto prekių paėmimo iš muitinės priežiūros per išorinio tranzito procedūrą.
2. Muitinė neprivalo iš atitinkamos prekės gamintojo gauti duomenų, būtinų Muitinės kodekso 30 straipsnio 2 dalies a punktui taikyti. Vis dėlto tam, kad galėtų atsakyti taikyti šią nuostatą, muitinė turi patikrinti visus turimus informacijos šaltinius ir duomenų bazes ir atitinkamiems ekonominės veiklos vykdytojams suteikti galimybę pateikti šiai nuostatai taikyti būtinus duomenis.
3. Iš MK 6 straipsnio 3 dalies, muitinės administracijos bendros pareigos motyvuoti ir įvairių muitinės vertės nustatymo metodų subsidiarumo santykio kyla, kad muitinės administracija savo sprendime privalo pakankamai motyvuoti, kodėl taikytas tam tikras muitinės vertės nustatymo metodas, o ne pirmumo tvarka taikytini metodai. Muitinės administracija taip pat privalo savo sprendime pakankamai paaiškinti, kaip ir kokiais duomenimis remiantis buvo nustatyta galutinė muitinė vertė. Ar trūkstami motyvai gali būti pateikti vėliau per teismo procesą ir kiek, yra nacionalinės teisės klausimas, kurį valstybės narės turi suregulamentuoti laikydamasi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

⁴¹ Dėl Sąjungos teisės pažeidimų atitaisymo galimybių ribų žr. 2008 m. liepos 3 d. Sprendimą *Komisija / Airija* (C-215/06, EU:C:2008:380, 57 ir paskesni punktai).